

ΠΕΤΡΟΣ ΒΡΑΪΛΑΣ ΑΡΜΕΝΗΣ

(Ἀπέθανεν ἐν Λονδίῳ τῇ 5ῃ Σεπτεμβρίου 1884).

νεκρολογία τοῦ δύσαντος ἔτους ἀναφέρει ἐν ὀνόματι ἐπιφανές, τὸ τοῦ **Π. Βράϊλα Ἀρμένη**, πρεσβευτοῦ τελευταίου τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῆ Βρετανικῆ Κυβερνήσει. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ διαπρεποῦς τούτου ἀνδρός, οὐ τ' ὄνομα περιδοῦσον ἔχει φυσιογνωμίαν ἐν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ φιλολογικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ «Ποικίλη Στοά» ἐστερήθη μεγατίμου αὐτῆς συμβούλου καὶ συνεργάτου, διότι οὐχὶ ἅπαξ ὁ ἐπίσημος ἀνὴρ δι' ὠραίων καὶ σοφῶν γραμμῶν ἐν ἱκανοῖς γράμμασιν, ἐνθουσιωδῶς ἐπήνεσε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἡμετέρου ἔργου, καὶ πολυτίμως ὑπεσχέθη ἡμῖν τὴν διὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔξοχον αὐτοῦ συμμετοχὴν.

Νῦν δημοσιεύουσα ἡ «Ποικίλη Στοά», πρώτη ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἡμερολογίων καὶ περιοδικῶν, ἐπιτυχῆ εἰκόνα τοῦ ἀειμνήστου **Πέτρου Βράϊλα**, διερμηνεύει τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, συνοδεύει δὲ ταύτην διὰ τῶν ἐκτενῶν, ἀναλόγως τοῦ χώρου τοῦ ἡμετέρου ἡμερολογίου, βιογραφικῶν τούτων σημειώσεων, ἃς εὐηρεστήθη ἔγκριτος ἀνὴρ ἐν ταῖς ἑλληνικοῖς γράμμασι νὰ παρασκευάσῃ χάριν τοῦ ἡμετέρου ἡμερολογίου.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ **Πέτρου Βράϊλα** τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπώλεσε τὸ ἐξοχώτερον τέκνον μεταξὺ τῶν ἐπιζώντων. Καθ' ἣν ἐποχὴν, ἐξέλιπε ἴσως πᾶσα διακεκριμένη ἀξία, ἡ δὲ χώρα ἡμῶν ἀπομένει κενὴ ἐξόχων ἀνδρῶν, ἡ πατρις ἡμῶν ἐστερήθη τὸ καύχημα καὶ ἐγκαλωπίσμα αὐτῆς.

Ὁ Βράϊλας ἀνεφάνη ὄντως εἰς τῶν σπανίων εὐγενῶν τύπων τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς βίος αὐτοῦ

ἀποτελεῖ ὁλόκληρον ἐπίδοξον ἱστορίαν. Ὁ βίος τοῦ Π. Βράϊλα, εἶναι θέμα πρὸς εὐρυτέραν μελέτην σπουδαίων σημείων τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς πατρίδος ἡμῶν, αἱ δὲ παρ' αὐτοῦ, ὡς δημοσιογράφου, ὡς διδασκάλου, ὡς συγγραφέως, καὶ ὡς βουλευτικοῦ ῥήτορος ἐξενεχθεῖσαι κρίσεις καὶ γνώμαι περὶ πάντων τῶν ζητημάτων, ἀτινα ἀπησχόλησαν τὸν βίον τῆς Ἑλλάδος, εἶναι τόσαι, ὥστε δὲν ἐπαρκεῖ οὐδαμῶς ὁ χώρος τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» εἰς ἀναγραφὴν αὐτῶν.

Διέπρεψεν ἐν τοῖς πρωτίστοις τῶν Ἑλλήνων, ὡς φιλόσοφος, ὡς συγγραφεύς, ὡς πολιτικός, ἐν τοῖς ὑπάτοις πολιτικοῖς ἀξιώμασιν, ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ καὶ τῇ Ἑλλάδι, ἐπὶ πᾶσι δὲ κατεδείχθη ὁ ἐξοχωτέρως καὶ μέγιστος ἀνὴρ, ὁ μόνος ἴσως Ἑλληὴν τῆς παρούσης καὶ τῆς παρελθούσης γενεᾶς, ἀξίος τοῦ ὀνόματος.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ ἀρχομένου τοῦ 10'. αἰῶνος, ἐσπούδασε τὸ πρῶτον ἐν τῇ αὐτόθι Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, τῇ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Λόρδου Γκίλφορντ θεμελιωθείσῃ, καὶ τοσοῦτον μεγάλας προσενεγκούσῃ ὑπηρεσίας τῷ Ἔθνει κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἐκείθεν ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ἔθνα ἡσχολήθη περὶ τὴν φιλοσοφίαν εἰδικώτερον, συμμαθητεύσας καὶ ἐφάμιλλος γενόμενος τῶν διαπρεπεστέρων ἐκ τῆς σχολῆς ἐκείνης γάλλων φιλοσόφων, ἐξ ὧν ἐπιζῆ ἀκόμη ὁ Barthélemy Saint-Hilaire, μετ' ἀξιοθαυμάστου δὲ ζήλου, ἀκροασάμενος τοῦ κλεινοῦ γάλλου φιλοσόφου V. Cousin. Μετὰ πολυετῆ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σπουδῇ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα, διωρισθεὶς καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως τὸ ὄνομα τοῦ Π. Βράϊλα, καὶ ἡ φήμη του διασαλπίζειται πανταχοῦ ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνούς. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐδίδασκεν ἱκανὰ ἔτη, ἣ δὲ διδασχὴ αὐτοῦ ὄντως ἐτίμησε τὴν Ἀκαδημίαν, προπαρασκευάσασα ἐνταύτῳ ἀμέσως ἐπιφανῆ αὐτῷ θέσιν, μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων τῆς συγχρόνου Εὐρώπης φιλοσόφων. Μικρὸν μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862, ἀνεδείχθη καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐκ σεβασμοῦ ὅμως πρὸς τὸν ἕτερον μέγαν τοῦ Ἔθνους διδάσκαλον ἀείμνηστον Φίλιππον Ἰωάννου, ὃν ἐκλήθη ν' ἀντικαταστήσῃ, ἀπαλλαγέντα ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς

Κυβερνήσεως, ὡς φιλικῶς διακείμενον τῇ πρόφῃ Βασιλείᾳ, δὲν ἀπεδέξατο τὴν θέσιν ταύτην. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι εἰς ἐπίζηλος χαρκτηρισμὸς τῆς χρηστῆς τοῦ Βράϊλα φύσεως.

Καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Βράϊλας, ἠσχολεῖτο εἰς τὴν πολιτικὴν, ἀπὸ τῆς ἐνώσεως ὅμως καὶ ἐντεῦθεν ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν δημόσιον βίον. Τὸ πρῶτον ἐν Κερκύρα, ὅτε ἐπὶ προστασίας ἐθεωρεῖτο ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς παιδείας, εἶτα δ' ἐνταῦθα ἐξέδωκεν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1864 μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1867 ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ τὴν ἐφημερίδα Ἑλλάδα (Hellas). Γενόμενος δ' εἶτα ἐν Ἑπτανήσῃ βουλευτὴς καὶ γερουσιαστὴς, ἀπεστάλη καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν αὐτῆς, πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Β'. Ἐθνουσυνέλευσιν. Ἐν Ἀθήναις ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ βράδιον κατέστη πρεσβευτὴς, ὡς τοιοῦτος ὑπηρετήσας διηνεκῶς ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως τῶν πρεσβειῶν ἐναλλάξ ἐν Πετρούπολει, ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Λονδίῳ δίς. Λήγοντος δὲ τοῦ ἔτους 1878 καὶ ἀρχομένου τοῦ 1879 ἀνεδείχθη ἑκτακτος πληρεξούσιος τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς καθορισμὸν τῆς νέας μεθοριακῆς γραμμῆς, ἔνθα διέπρεψε διὰ τὴν πατριωτικὴν καὶ θαυμαστὴν αὐτοῦ πολιτείαν, κατὰ δὲ τὸ 1880 ἐν Βερολίῳ χάριν τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, συνεπέα τῆς τότε ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Γερμανίας συγκληθείσης συνδιασκέψεως τῶν μεγάλων Δυνάμεων.

Ὁ Πέτρος Βράϊλας διέπρεψεν ὡς συγγραφεὺς, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον ὡς πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὡς καθηγητῆς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἐδόξαζε διὰ τοῦ ὀνόματός του τὴν θέσιν ταύτην, ἀκριβῶς ἐν τῷ χρόνῳ ἐκεῖνῳ ἐξέδωκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ σύγγραμμα τὸ «Περὶ πρώτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν δοκίμιον», ἐν ᾧ ἐδημιούργει ἴδιον σύστημα φιλοσοφίας. Μετὰ δεκαετιάν δὲ ἐξέδωκεν ὀλόκληρον φιλοσοφικὸν σύστημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας στοιχεῖα». Τὸ ἐξοχον αὐτοῦ τοῦτο ἔργον συνεπλήρωσαν ἐντελῶς αἱ ὁμοίως ἐν Κερκύρα τῷ ἔτει 1864 ἐκδοθεῖσαι «Φιλοσοφικαὶ Μελέται» αὐτοῦ.

Αἱ συγγραφαὶ αὗται καὶ ἕτεραι σοφαὶ αὐτοῦ πραγματεῖαι ἀνέδειξαν τὸν Π. Βράϊλαν, ἕνα τῶν ἐπισήμων παρ' ἡμῖν λογίων, καὶ

διαπρεπῶν ἐπιστημόνων. Ὡς φιλόσοφος ὁ Βράϊλας δὲν εἶχεν ἐντελῶς ἴδιον σύστημα. Ἐν αὐτῷ ὅμως παρέμεινε ἀνθηρὸς ὁ φιλόπατρις Ἕλληνας καὶ ὁ πιστὸς Χριστιανός. Ἠκολούθησε κυρίως τὸν μέγαν αὐτοῦ διδάσκαλον Cousin, ὅστις ὡσαύτως οὐδὲν ἴδιον σύστημα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καθιέρωσεν. Ἐν τῷ συστήματι δὲ τοῦ διδασκάλου, καὶ ὁ ἡμέτερος Βράϊλας ἀνεφάνη πιστότατος ὀπαδός. Ἐννοῶν καὶ οὗτος τὴν φιλοσοφίαν ἀχώριστον τῆς θρησκείας, ἐν πολλοῖς δὲ μάλιστα ἐκείνην ὑπηρετοῦσαν ταύτη, εἰς ἀπάσας τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ πραγματείας καὶ ἄλλας περισπουδάστους μελέτας, ἀνεφάνη ὑπέρμαχος ἀδιάσειστος ὑπὲρ τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος. Τούτου ἕνεκεν, ἀκλονήτως ὑπηρετῶν τὴν ἰδέαν του ταύτην, ἡσχολήθη εἰς τὴν μετὰφρασιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ «Τῶν Φιλοσοφικῶν Μελετῶν περὶ Χριστιανισμοῦ» τοῦ Νικολάου Αὐγούστου, (ἐν Κερκὺρα 1854—1857), τῶν ἄλλως λίαν γνωστῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ.

Οὐ μόνον δὲ διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης, ὁ Βράϊλας ἐδείχθη θερμὸς θιασώτης τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστας αὐτοῦ ὁμιλίαις, πραγματείας, καὶ συγγράμματα ἴδια, κατὰ καιροὺς διαφόρους δημοσιευθείσας, εἴτε ἐν ἰδίῳις φυλλαδίῳις, εἴτε ἐν περιοδικοῖς ἡμετέροις, ὁ ἐπιφανὴς ἀνὴρ ἠγωνίζετο κἀντοτε εἰς τὴν πραγματάωσιν καὶ ἐπιδοκιμασίαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ταύτης.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ, ἕτερον ἐξοχον σύγγραμμα, ὅπερ ἡ φιλογένεια τῷ ἔθνικῷ εὐεργέτου, Κωνσταντίνου Ζάππα, ἐντολῇ τοῦ ὁποῖου καὶ συνετάχθη, δὲν ἀφῆκε νὰ παραμείνῃ ἀγνωστον ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς λήθης, σύγγραμμα ὄντως περιβλεπτον, «Περὶ Θεοῦ καὶ Ψυχῆς Διδασκαλία», δεικνύει πόσον ὁ Π. Βράϊλας, μέχρις τῆς δύσεως τῶν ὑστάτων αὐτοῦ ἡμερῶν, παρέμεινε ἔνθερμος λάτρις τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος. Διὰ τοῦτο πάντοτε ἐν τῇ ὑπὸ μυριάδων Ἑλλήνων ἀναγνώσει τῶν ἔργων αὐτοῦ, θ' ἀποθαυμάζεται τὸ ἐν αὐτοῖς ἐδραῖον τῶν πεποιθήσεων, καὶ ἡ σαφήνεια τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἐπισήμου τούτου Ἑλληνοσ.

Ὁ Πέτρος Βράϊλας, ἀνὴρ ποικίλης καὶ παντοδαπῆς παιδείας, περιπλέον δὲ ἀνὴρ εὐρωπαϊκῆς φήμης καὶ ὑπολήψεως, ἐν συνόλῳ ὑπῆρξε διαπρεπὴς πολιτικὸς δημοσιογράφος. Ἐν τῇ Ἐθνοσ-

νελεύσει καὶ ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς Βουλῆς, ἐπέδειξε ῥητορικὰ προτερήματα, πραγματευθεὶς πολλὰ ζητήματα μετὰ δεινότητος, εὐχερείας καὶ πολυμαθείας, καὶ ὡς ὑπουργὸς ἀνέπτυξε σπανίαν δεξιότητα. Ἡ διπλωματικὴ δὲ αὐτοῦ ἐμπειρία ἐξεδηλώθη ἔκτοτε λαμπρῶς. Ὡς πρεσβευτὴς χρηματίσας ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ βίου αὐτοῦ στιγμῆς, παρέσχεον ἀξιοσημειώτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Ὁ θάνατος τοῦ **Πέτρου Βράϊλα** ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν μαστίζει ἔτι δυστυχῶς τὴν πατρίδα ἡμῶν φοβερὰ λειψανδρία, ὑπῆρξεν ἀτύχημα ἔθνικόν. Τ' ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς πάντοτε θὰ εὐλογῆ ἢ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, αἰετοτε δὲ θὰ παρακολουθῆ αὐτὸ ἢ εὐχὴ, ὑπὲρ τῆς ἀναδείξεως ἀνδρῶν ὁμοίων πρὸς τὸν **Πέτρον Βράϊλαν**, κατὰ τὴν δύναμιν οὐ μόνον τοῦ πνεύματος καὶ τῶν γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος.

Ἐν ΒΕΝΕΤΙΑ τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1884.

Π. . .

